

1

ANNA MEDWECKA-KORNAS

**Ogólne założenia i cel zespołowych badań
w dolinach Jaszczu i Jamne w Gorcach****General principles and aim of team work in the valleys
of the Jaszczu and Jamne streams in the Gorce Mts.**

Sprawy racjonalnej gospodarki i ochrony przyrody na terenach górskich są w Polsce z wielu względów bardzo ważne. Góry, chociaż zajmują stosunkowo nieduży procent powierzchni naszego kraju, wpływają w znacznym stopniu na stosunki hydrologiczne sąsiadującego z nimi niżu, są środowiskiem, w którym rozwija się swoista szata roślinna i świat zwierząt i skąd czerpać można bogactwa przyrody żywej i nieożywionej, jakich nie ma gdzie indziej. Równocześnie są to tereny o ogromnych walorach wypoczynkowych i zdrowotnych, które w miarę postępu urbanizacji i uprzemysłowienia kraju oraz wzrostu jego zaludnienia nabierają coraz większego znaczenia.

Gospodarka w górach jest szczególnie trudna. Zróżnicowana rzeźba terenu, płytkość gleb, surowy klimat ze stosunkowo wysokimi opadami sprawiają, że szczególnie łatwo wywołać tu takie zjawiska, jak przyspieszenie erozji, powstawanie zsuwów ziemnych, wzmoczenie powodzi i transportu osadów rzecznych, a wreszcie szkody w lasach, np. w postaci wiatrołomów. Dla uniknięcia tych niepożądanych zjawisk potrzebne są jak najdalej idące badania naukowe środowiska górskiego, jak też analiza skutków zabiegów, jakie się tu prowadzi w dziedzinie leśnictwa, rolnictwa, melioracji wodnych, regulacji biegów rzek i potoków, itd. Dane takie są nieodzownie potrzebne do ustalania regionalnych planów gospodarczych, zapewniających korzyści ekonomiczne i biorących pod uwagę wzmagającą się coraz bardziej potrzebę ochrony zasobów i piękna naszych gór.

Z tych wszystkich względów Komitet Ochrony Przyrody i jej Zasobów Polskiej Akademii Nauk pod przewodnictwem prof. dra Władysława Szafra zainicjował, zorganizował i sfinansował wielostronne badania na przykładowym wycinku naszych Beskidów, w dolinach potoków

Jaszcze i Jamne w Gorcach (gromada Ochotnica Górna, powiat Nowy Targ). Doliny te można uznać za reprezentatywne dla polskich Karpat fliszowych. Leżą one w swej przeważnej części w piętrze regła dolnego, sąsiadują ze sobą bezpośrednio i mają wiele cech podobnych, w tym także kierunek. Równocześnie stopień ich zalesienia jest różny, co daje możliwość przeprowadzenia porównań i wysnucia wniosków na temat wpływu szaty leśnej na inne elementy środowiska przyrodniczego w górach¹.

Przy wyborze terenu badań nie bez znaczenia był fakt, że Gorce — dzięki pracom z ostatnich lat — należą do stosunkowo dobrze poznanych części polskich Karpat. Dotyczące ich publikacje przyniosły m. in. dane o geologii, gospodarce leśnej i łąkowej, a przede wszystkim o szacie roślinnej — zarówno tworzących ją zbiorowiskach, jak i florze. Stwarza to dobrą podstawę do prac bardziej szczegółowych i umożliwia szerszą dyskusję uzyskanych wyników.

Studia zespołowe rozpoczęto na omawianym terenie z wiosną 1964 r. Celem ich było uzyskanie ogólnego obrazu stosunków przyrodniczych panujących w obu dolinach i ich otoczeniu (po sąsiednie działy wodne), zebranie niektórych materiałów o gospodarce człowieka i zinterpretowanie tych faktów z punktu widzenia racjonalnej ochrony i użytkowania zasobów przyrody w górach. W opracowaniu wzięło udział kilkunastu specjalistów z różnych dziedzin. Koordynacją prac zajął się Zespół Problemowy Komitetu, którego przewodniczącym był początkowo prof. dr Jerzy Fabijanowski, a następnie prof. dr Kazimierz Figuła, zmarły w 1966 r. W ramach podjętych badań sprecyzowano następujące tematy:

T. Gerlach, M. Niemirowski: Geomorfologia dorzeczy potoków Jaszcze i Jamne,

W. Sikora, K. Żytko: Charakterystyka stosunków geologicznych,

B. Adamczyk, T. Komornicki: Charakterystyka gleb,

K. Figuła: Hydrografia,

B. Obrębska-Starkłowa: Badania mezoklimatu,

A. Medwecka-Kornaś, J. Kornaś i współpracownicy: Zbiorowiska roślinne,

J. Fabijanowski: Lasy i wytyczne ich racjonalnego zagospodarowania,

J. Reichert: Rolnictwo i kierunki jego rozwoju.

¹ Te walory obu dolin dostrzegał już kilka lat temu prof. dr E. Chodźicki, który planował zorganizowanie tu badań przyrodniczo-leśnych z ramienia Instytutu Badawczego Leśnictwa. Od r. 1958 w dolinach Jaszcze i Jamne prowadzone są obserwacje hydrologiczne, rozpoczęte przez Pracownię Gospodarki Wodnej Zakładu Badań Leśnych PAN. Ich wyniki, opublikowane już częściowo (Klus 1965), będą włączone w ogólną interpretację materiałów uzyskanych drogą niniejszych opracowań.

W zakończeniu przewidziane jest ponadto opracowanie pt.: „Zagadnienie wykorzystania i ochrony zasobów przyrody na tle wyników badań w dorzeczach potoków Jaszce i Jamne”.

W nawiązaniu do prac w dolinach Jaszce i Jamne podjęto badania systemów korzeniowych niektórych drzew i krzewów nad potokami (Z. Rokita)¹ oraz studia nad obudową techniczną i biologiczną potoków górskich (K. Figuła, K. Raczyński, R. Kostuch). Zaplanowano także przedstawienie obrazu stosunków hydrologicznych w różnych zlewniach zależnie od ich użytkowania. W układzie tych tematów nastąpiły pewne zmiany, m. in. w związku z bolesną stratą, jaką poniósł Komitet Ochrony Przyrody i jej Zasobów PAN przez śmierć prof. dra Kazimierza Figuły.

Ukończone prace będą, na życzenie Komitetu, publikowane w wydawnictwach Zakładu Ochrony Przyrody PAN. Obecny zbiór jest ich pierwszym zeszytem. Przedstawione tu dane o współzależności niektórych czynników, np. warunków siedliskowych i szaty roślinnej, uznać trzeba za wstępne. Będą one pogłębiane w miarę przybywania dalszych materiałów, zwłaszcza opracowań kartograficznych, służących za jedną z najlepszych podstaw do porównań.

Zakład Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, Kraków

SUMMARY

Rational management and nature protection of mountain areas are for various reasons of the utmost importance in Poland. A lot of problems develop in their course, for solution of which possibly extensive scientific data are needed. Therefore, the Committee for Conservation of Nature and its Resources of the Polish Academy of Sciences, under the Chairmanship of Prof. Dr. W. S z a f e r, initiated many-sided investigations in a sector of the Polish Beskides, in the Jaszce and Jamne valleys in the Gorce Mts. (near the village Ochotnica Górna, distr. Nowy Targ). One may consider these valleys as representative of the Polish Flysch Carpathians. Their greater part is situated in the lower montane zone; they lie next to each other, and have a similar direction. At the same time, they are forested to a different degree, what offers opportunity to comparison and conclusions, amongst others, concerning the influence of forest vegetation on other elements of the natural environment in the Gorce Mts.

Investigations in team work were begun in the discussed area in spring 1964. Their aim included the following problems: geomorphology of the Jaszce and Jamne drainage areas, description of geological conditions, soil characteristics, investigations of local climate, hydrography, plant communities, forest structure and outlines for rational forest management, and agricul-

¹ Praca oddana do druku w 35 roczniku „Ochrony Przyrody”.

ture as well as trends of its development. Furthermore, studies will terminate with an elaboration on general problems of utilization and conservation of nature resources resulting from investigations of the Jaszce and Jamne drainage areas.

The completed papers will be published, according to the request of the Committee, in the press of the Research Centre for Nature Conservation of the Polish Academy of Sciences in Cracow. The present assemblage constitutes the first serial. The given here data on interrelations of some factors, e. g. conditions of environment and vegetation, are preliminary and will be completed in time with the acquisition of further material.

Nature Conservation Research Centre of the Polish Academy of Sciences, Krakow